

τισμένους, ἢ ὅσον ἦσαν κατὰ τὸν τρισκαιδέκατον αἰ-
 ὶωνα οἱ ὑπουργοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἐνὸς Κομνηνοῦ.
 Ἐκνευρισθὲν οὕτω τὸ βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τῶν ἐχ-
 θρῶν, οἵτινες ἐκατέρωθεν κατ' αὐτοῦ ἐμαίνοντο, ἐ-
 σχεν ὅμως ἐπὶ δύο ἐτι χιῶνας ἐπίπονον ἀνεξαρτησίαν.
 Καὶ ὅταν περιφρονητικὸς λόγος γίνηται περὶ τῶν
 τελευταίων αὐτοῦ ὑπερασπιστῶν, λησμονεῖται ὅτι,
 ἐὰν ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπέκυψε τῷ 1453, ἡ
 Ῥώμη, χίλια ἔτη πρότερον δις καὶ τρίς ἐάλω ὑπὸ τῶν
 βαρβάρων, οἵτινες ἐπὶ τέλους ἔμειναν κύριοι αὐτῆς.
 Κείμενον μεταξὺ τῶν Οὐνῶν, τῶν Ἀβάρων, τῶν
 Βουλγάρων, τῶν Σλαύων πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνα-
 τολὰς, τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Τούρκων πρὸς νότον,
 τὸ μέγα κράτος, οὗ τὸ Βυζάντιον ἦν ἡ πρωτεύουσα,
 ἐγένετο ἐπὶ δέκα αἰῶνας τὸ προπύργιον, τὸ πολλάκις
 μὲν κατακτηθὲν, πάντοτε δὲ ἀντιστὰν, τοῦ πολιτι-
 σμοῦ κατὰ πάντων τῶν βαρβαροτήτων, αἵτινες ἀλ-
 λεπάλληλοι κατὰ τῆς Εὐρώπης ἐφέροντο. Ὑπέκυψε
 τέλος, ἀλλὰ μετὰ μακρὰν πάλην. Σκέψασθε πρὸς
 τούτοις ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ μοναστή-
 ρια καὶ τὰ σχολεῖα διετέλεσαν ἐν αὐτῇ ἐστία πνευ-
 ματικῆς καλλιέργειας· ὅτι οὐδὲν τῶν χειρογράφων εἰς
 ἃ ὀφείλομεν ὅ,τι ἐκ τῶν ἐλλήνων κλασικῶν ὑπολεί-
 πεται ἡμῖν, ἐγράφη ὑπὸ γραφέως τῆς Δύσεως· ὅτι
 καὶ αὕτη ἡ γλῶσσα διηγωνίσθη παρὰ τοῖς ἑλλήσι
 λογίοις εἰς βαθμὴν ἀληθῶς ἀξιοσημείωτον μεθ' ὅλα
 τὰ ἀναπόδραστα αἷτια ἀλλοιώσεως· ὅτι ἡ συλλογὴ
 τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων ἀπαρτίζει σύνολον, πρὸς
 ὃ οὐδὲν τὸ παραβλητὸν ἔχει ἡ λατινικὴ Εὐρώπη·
 ὅτι, ἐὰν ἡ ποίησις ἦτο ἔγένετο γόνιμος ἐν τῇ ἐλ-
 ληνικῇ Ἀνατολῇ ἢ ἐν τῇ Δύσει, ἀρχοῦντως ὁμοῦς
 σπουδαῖον καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει πρόσωπον· καὶ εἶπατε
 ἐὰν μεταξὺ τῶν τίτλων τοῦ ἐλληνισμοῦ εἶναι δίκαιον
 νὰ λησμονῇται τοσοῦτον μακρὰ ἀντίστασις εἰς ἐχ-
 θρικὰς ἐπιδράσεις, τοσαύτη καρτερίᾳ πρὸς δικιῶνισιν
 μερῶν τινῶν τοῦλάχιστον τῆς ἀρχαίας ἐπιστήμης
 καὶ τέχνης.

Ταῦτα οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες φιλοῦσιν ἐπανα-
 λαμβάνειν, ταῦτα ἔλεγε τῷ 1866 σοφὸς ἀθηναῖος
 νομομαθὴς, ὁ κ. Σαρίπολος, ὑποστηρίζομενος εἰς
 τοῦτο ὑφ' ἐνὸς τῶν διδασκάλων καὶ φίλων αὐτοῦ,
 τοῦ κ. Βρουνὲ δὲ Πρέλ, αὕτη ἡ θέσις ἦν εὐρίσκω
 ἐκτεθειμένην ἐν τῷ μεγάλῳ συγγράμματι τοῦ κ. Πα-
 παρρήγοπούλου περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος καὶ
 ἰδίᾳ ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτοῦ τόμῳ, τῇ ἱστορίᾳ
 τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Ὑπὸ διαφύ-
 ρους ἐπόφεις ὁ κ. Βερναρδάκης, ὁ κ. Βικέλας, πλή-
 ρεις εὐθύφρονος ζήλου ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς

πατρίδος αὐτῶν, ὁ μὲν ὡς οἰκονομολόγος, ὁ δὲ ὡς
 λόγιος, καὶ κατόπιν ὁ κ. Queux de Saint Hilaire,
 ἐν περιεκτικῷ συγγράμματι ὑπαγορευθέντι ὑπὸ τῆς
 Παγκοσμίου Ἐκθέσεως, διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς
 ἀδίκου λήθης, εἰς ἣν ἀπὸ πολλοῦ καταδεδικασμένη
 ἐστὶν ἡ περίοδος αὕτη τῶν ἐλληνικῶν χρονικῶν·
 κατέδειξαν ὅτι οὐχὶ ἀκλεῖς εἶναι καὶ οἱ Ἕλληνες
 πολλὰς ἐν αὐτῇ εὐρίσκουσιν ἐνδόξους ἀναμνήσεις πρὸς
 ἀναγέννησιν, πολλὰ παραδείγματα πρὸς ἀπομίμησιν.
 Τοιαῦτα σήμερον ζητήματα ὑπὸ συζήτησιν εἰσιν ἐν
 ταῖς ὁχθαῖς τοῦ Δουνάδεως καὶ ἐν ταῖς ἀκταῖς τοῦ
 Βοσπόρου, τοσαῦτα πάθη καὶ ἀντίζηλοι φιλοδοξίαι
 συγκρούονται, τοσοῦτον ὁ ἐλληνισμὸς δυσκολεύεται ν'
 ἀπαλλάξῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ καὶ νὰ περισυλ-
 λῇ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ὅπου ἄλλοτε ἦνθει, ὥστε
 ἐπιθυμεῖ τις νὰ διαφωτισθῶσι τοῦλάχιστον τὰ ζητή-
 ματα ὅσα ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἱστορίας ἀπορρέουσιν.
 Οἱ σοφοὶ τῶν Ἑλλήνων πληρέστατα ἔχουσι δίκαιον
 διαμαρτύρεσθαι κατὰ τῆς ἀληθείας τῶν νεωτέρων
 ἱστορικῶν ἡμῶν καὶ ὑπομιμνήσκουσιν ἡμῖν τοὺς μά-
 λιστα ἀδιαφιλονεικίτους τίτλους αὐτῶν εἰς τὴν ὑπό-
 ληψιν τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης.

E. EGGER.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ.

Ὁ ζωηρὸς καὶ εὐφάνταστος ἰδιαίτερος τῆς
 ἀγγλικῆς *Σημαίας* ἐντεῦθεν ἀνταποκριτῆς,
 ἐπέστειλε πρὸς τὴν ἐφημερίδα ταύτην τὴν
 ἐπομένην γραφικωτάτην καὶ ἱπαγωγὸν περι-
 γραφὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Κατοικῶ ἐν Πριγκήπῳ. Ὁ τε οἶκος καὶ τὸ ἐν
 αὐτῷ δωμάτιόν μου κεῖνται ἐπὶ θέσεως τόσον προς-
 φόρου, ὥστε, ἀναπαύομενος ἐν τῇ κλίνῃ μου καὶ
 μόλις ὑψὼν τὴν κεφαλὴν ὑπὲρ τὸ προσκεφάλαιον,
 βλέπω διὰ τῶν γλαυκῶν καὶ μαρμαρυσσόντων τῆς
 Προποντίδος κυμάτων, τοὺς διαλάμποντας θόλους
 καὶ πύργους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Σήμερον ἐξ-
 ηγέρθην πρωί· ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο τόσον εὐδία καὶ
 καθαρὰ, ὃ ὅπισθεν τοῦ οἴκου μου ἀνατέλλων ἥλιος
 ἔχυνε τόσον θαφιλῇ κύματα φωτὸς, καταυγάζων τὰς
 τῆς πρωτευούσης οἰκοδομὰς, ὥστε διέβλεπον ἀκριβῶς
 πάσας αὐτῶν τὰς λεπτομερείας, καίτοι ἡ μεταξὺ
 αὐτῶν καὶ ἐμοῦ ἀπόστασις ἦτο δώδεκα μιλίων. Τὰ
 παλαιὰ τοῦ Ἑπταपुरγίου τείχη, παρὰ τὴν ἄκραν
 τοῦ Βυζαντίου, ἡ μεγαλοπρεπὴς καὶ σεβερὰ Ἀγία
 Σοφία, οἱ θόλοι καὶ πύργοι τοῦ τεμένους Σουλτᾶν

Ἀχμέτ, πολλήν τινα χάριν καὶ κομψότητα ἔχοντες. τὰ τοὺς κήπους τῶν παλαιῶν ἀνακτόρων κατακοσμοῦντα δένδρα· οἱ ἐν ἑκατέρᾳ ἀκτῇ φάροι, δεικνύοντες τὴν εἴσοδον τοῦ Κερατίου καὶ Βοσπόρου· αἱ ἐν Χαλκηδὸνι λευκαὶ τῶν προφύγων σκηναί· αἱ κυπαρισσοστεφεῖς τῆς Χρυσοπόλεως κορυφαί, γλυκεῖαι τε καὶ πικραὶ, προσφιλεῖς τοῖς Ἀγγλοῖς, ἀνακαλοῦσαι ἀναμνήσεις· οἱ ὀπισθεν τῶν κορυφῶν ἐκείνων κυματοειδὲς εἰς λόφοι, οἵτινες διὰ τοῦ Βοσπόρου φαίνονται συνενούμενοι, ταῦτα πάντα ὡς μεγαλοπρεπέστατον πανόραμα παρίστατο ἐνώπιόν μου. Καὶ τίς ποτε δύναται νὰ περιγράψῃ τὸ θεσπέσιον κάλλος τούτου τοῦ θαύματος; Τὴν Κωνσταντινούπολιν χαρακτηρίζουσιν αἱ σκιαὶ καὶ ποικίλαι ἀποχρώσεις τῶν γλαφυρῶν ἐπικλινῶν λόφων, ἡ ἀπαστράπτουσα τῶν θόλων καὶ πύργων λευκότης, αἱ ἄνισοι γραμμαὶ καὶ τὰ διάφορα χρώματα τῶν οἰκημάτων, ἡ ἀνταύγεια τῶν σπινθηρακιζόντων ὑδάτων καὶ ἡ φυτεινοτάτη τοῦ αἰθέρος διαύγεια — διότι ἐνταῦθα κατὰ τὴν ὄραν ταύτην τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὁ αἰθὴρ φαίνεται ὑπέρπλεως ἀπειραρίθμων φηγμάτων χρυσοῦ. — Ὁ μὴ ἰδὼν ἂν δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τὴν ὑπερβαύμαστον τῆς Κωνσταντινουπόλεως φύσιν· ἀλλ' ὅστις εἶδεν ἅπαξ οὐδέποτε λησμονεῖ αὐτήν. Ἄν ἔζητες ἐν Λονδίῳ ἐπὶ χρόνον μακρὸν, δύνασαι προσηκόντως νὰ ἐκτιμήσῃς τὸ ἀξιολάτρευτον τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλίμα.

Μανθάνω ὅτι ἀφ' οὗτου ἐκ Λονδίνου ἀπέβλεπον, συνήθισαν νὰ ἐγγράφωσιν ἐν βιβλίοις ἐφ' ὁπότας καθ' ἐβδομάδα ὥρας τοῦ ἡλίου ἀπολαύουσι. Δικαία ἡ συνήθεια αὕτη· ὁ μὲν πένης ἐπιμελῶς πᾶν λεπτὸν καὶ δηνάριον ὑπολογίζεται, ἵνα προσθῇ αὐτῷ τοῖς ἐπιμόχθως ἤδη συλλεχθεῖσι, ὁ δὲ ἑκατομμυριοῦχος οὐδὲ σκέπτεται περὶ τοιούτων λεπτολογιῶν. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἐνταῦθα πάντες εἰμεθα ἑκατομμυριοῦχοι, ἔχοντες τοιοῦτον ἄπλετον ἥλιον. Ὑμεῖς, λαοὶ τῆς Δύσεως, ἥκιστα γνωρίζετε τὸν ἥλιον. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐλέγχθη περὶ αὐτοῦ, ὅτι χαίρων διατρέχει ὡς γίγας τὸ στάδιον αὐτοῦ καὶ πράγματι μόνον ἐν Ἀνατολῇ δύναται νὰ φανῇ ὅλον τὸ κάλλος τῆς εἰκόνος ταύτης. Ὁ ἥλιος ἐνταῦθα ἀνατέλλει αἰφνης, ἀρίνει τὸν νεφοσκεπὴ ναὸν αὐτοῦ, καὶ πάραυτα πάντες αὐτοῦ οἱ ὑπήκοοι προσκυνοῦσιν αὐτῷ. Διατρέχει γεγηθὼς τὸ στάδιον αὐτοῦ, πληροῖ εὐθυμίας τῶν νέων τὰς καρδίας, θάλλει τοὺς γέροντας, παρέχων αὐτοῖς νεανικὴν τινα ἀκτινοβολίαν. Περκίνει τοῦ πλουσίου τοὺς στάχους, ἀνακουφίζει τοῦ πτωχοῦ τὴν ἐνδειαν, πέμπει ζωογόνους ἀκτῖνας ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἄγαθοῦς, φθάνει εἰς τὸ τέμας τοῦ σταδίου, σπεύδει

ν' ἀναπαυθῇ ἐν τῷ ὠκεανῷ καὶ τόσον ταχέως εἰς αὐτὸν καταδυθίζεται, ὅσον ταχέως καὶ ἐξῆλθεν.

Ἐτόλμησα νὰ παρατηρήσω τὰ ὀλίγα ταῦτα, διότι φρονῶ ὅτι ἀπὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου τὰ πεπολιτισμένα ἑσπερία ἔθνη συντόνως ἐργάζονται πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ διακανόνισιν τοῦ μέλλοντος τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διὰ τινος προγενεστέρας μου ἐπιστολῆς ἐξεθέμην ὑμῖν διατὶ ὑπολαμβάνω ὅτι ἤδη παρακμάζει ἡ ὑπεροχὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς πρωτεύουσης ἁμα καὶ ἐμπορικοῦ λιμένος. Ἀλλ' οὐχ ἥττον εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι ἐπίγειος ὄντως παράδεισος, ἔχουσα πᾶν τὸ εὐκταῖον ὅπως ἀποθῇ τὸ γενικὸν ἐντρύφημα τοῦ σύμπαντος κόσμου. Τὰ ἀτμόπλοια ἠλάττωσαν μὲν τὴν σπουδαιότητα τοῦ λιμένος τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, διηυκόλυναν ὅμως τοῖς περιηγηταῖς τὴν πρὸς αὐτὴν προσέγγισιν, καὶ μὴν καὶ πᾶσιν ἐκείνοις, ὧν ἡ ἐπισφαλὴς ὑγιεία χρήζει ἐνισχύσεως, διὰ τῆς ἐν τῷ ζωογόνῳ κλίματι τοῦ ὠραίου Βυζαντίου διαμονῆς.

Ἀλλ' ὅμως ὁ σήμερον ἐπισκεπτόμενος τὴν Κωνσταντινούπολιν περιηγητὴς εὗρίσκει αὐτὴν ἐν ἀθλιωτάτῃ καταστάσει. Τὰ ξενοδοχεῖα, ἐξαιρουμένων τινῶν, εἶναι σπάνια, ἀθλικά καὶ ὑπερόγκων τιμῶν. Λέγων δ' ὅτι αἱ ὁδοὶ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς συνοικίαις ἔχουσιν εἰσελθόν λιθόστρωτον, λέγω ἐλάσσονα τῆς ἀληθείας, διότι πράγματι δὲν ἔχουσι λιθόστρωτον. Ἄν δαίμων τις διετκόρπιζε διὰ πυρίτιδος πληθὺν λίθων ἐπὶ τῆς ἐν Πέραν μεγάλης ὁδοῦ, ἤθελεν ἐπιτύχει τόσον καλῶς τὴν στρώσιν τῶν ἀγριοῦν, ὅσον αὐτὴ ἡ δημαρχία. Τὰ μὲν ὁχήματα εἶναι βδελυρὰ, τὰ δὲ φορεῖα τιμῆς ὑπερόγκου. Προτιμότερον δὲ νὰ μετακομίζεται τις διὰ τινος ἀχθοφόρου ἢ νὰ κάθηται ἐν ἀγοραίᾳ ἀμαξῇ.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει αἱ ἀποστάσεις εἶναι μέγιστα· δαπανᾷς πολὺτιμον χρόνον καὶ ἀρχίζεις ν' ἀδημονῇς πρὶν ἢ εὖρης θν ζητεῖς οἶκον.

Τὰ ἀτμόπλοια τοῦ τε Βοσπόρου καὶ τῶν νήσων εἶναι ἀθλιωτάτα, παλαιὰ αἱ μηχαναὶ καὶ ἐφθαρμένοι οἱ λέβητες αὐτῶν. Πάντοτε ὑπερπληροῦνται ἐπιβατῶν, ἡ δὲ διεύθυνσις πάντῃ ὀλιγορεῖ τῆς εὐμαρείας τῶν ἐν τῇ πρώτῃ θέσει καὶ τῆς τῶν κυριῶν. Ἀλλ' ἐκτὸς πάντων τούτων παρατηρεῖται σήμερον ἐν πάσαις ταῖς τῆς πόλεως συνοικίαις ἐνδειά τις καὶ κατήφεια. Καίτοι δ' ἡ ἐνδεια αὕτη γενναίως ἁμα καὶ καρτερικῶς ὑποφέρεται, ἀλλ' ὅμως δὲν εἶναι εὐάρεστος τοῖς διαβατικαῖς περιηγηταῖς. Ἐκ τούτων εὐκόλως τις ἐννοεῖ διατὶ ὁ δέκα ἢ δεκαπέντε ἡμέρας ἐν Κωνσταντινουπόλει μένων περιηγητὴς ἀποκομίζει

μεθ' ἑαυτοῦ θλιβερωτάτας ἀναμνήσεις, ὧν ἕνεκα οὐ δένα τῶν φίλων αὐτοῦ προτρέπει νὰ ἔλθῃ, πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῆς.

Καὶ ὁμοῦ πάντες οἱ ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ διαμείναντες, καίτοι ἐγνώρισαν καὶ τὰς ἄλλας τῆς Εὐρώπης πρωτεύουσας, οὐχ ἤπτον ἀνομολογοῦσιν ὅτι δὲν ὑπάρχει χώρα τερπνοτέρα καὶ θελκτικωτέρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ ὄντως, πρώτιστα καὶ μάλιστα ἡ Κωνσταντινούπολις ἔπρεπε νὰ ᾔναι τὸ παγκόσμιον ἱατρεῖον· ἀλλὰ δυστυχῶς στερεῖται καθ' ὁλοκληρίαν ὑγειονομικοῦ διοργανισμοῦ, εἰ καὶ ἄλλοις εἶναι πασῶν πόλεων ὑγεινολάτῃ. Ἐν Λονδίνῳ ἐδαπανήθησαν ἑκατομμύρια πρὸς καλὴν τῶν ὑπονόμων διοχέτευσιν· καὶ ὁμοῦ δὲν κατωρθώθη νὰ γείνῃ ἡ Belgrana τόσον ὑγιεινὴ, ὅσον καὶ αὐταὶ αἱ πολυανθρωπόταται συνοικίαι τῆς τε Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Σταυροδρομίου.

Πολλὰ δὲ τὰ συμβαλλόμενα πρὸς τὴν τοιαύτην τῆς πόλεως ὑγιεινὴν κατάστασιν. Πρὸς ἀνταξίαν τούτων ἐκτίμησιν καὶ κατανόησιν, ἀνέλθωμεν εἰς τὸν ὑψηλὸν Πύργον τοῦ Χριστοῦ, ἡ εἰς τὴν στέγην πολυωρόφου οἰκίας, κειμένης ἐν τῇ ὑψηλοτέρᾳ τοῦ Πέραν κορυφῇ. Ἐντεῦθεν, βλέποντες τὰς ἑκατέρωθεν τοῦ Κερατίου ἀλλήλων ὑπερκειμένας ὁδοὺς, παρατηροῦμεν ὅτι πανταχοῦ αἱ οἰκίαι ἢ χωρίζονται ἢ περικυκλοῦνται ὑπὸ κηπίων καὶ ἀμπέλων καὶ πολλῶν συκῶν. Αἱ μικραὶ αὗται γλοηφόροι θάσεις ἐν μέσῳ πασῶν ἐκείνων τῶν οἰκιῶν καὶ οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι κυπαρισσιῶνες, οἱ τὰ πολυάνδρια ἐπισκιάζοντες, τὰ μάλιστα συμβάλλονται πρὸς καθαρισμὸν καὶ ἀποσόθῃσιν τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως μιαιτυμάτων. Τούτοις δὲ προσθετόν καὶ ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις, περὶ ῥυτος οὕσα, εἰκότως ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἀδιαλείπτως καθαρίζεται, ἥδη δὲ οὔτε φωταερίον σχεδὸν ἀναλίσκουσιν, οὔτε πῦρ καίουσιν ἐπὶ ὀκτὼ τοῦ ἑνῆαυτοῦ μῆνης· ἂν δέ ποτε καύσωσι πῦρ σχεδὸν οὐδέποτε καίουσι γαιάνθρακας. Ταῦτα πάντα ὁμοῦ πρέπει νὰ μεταβληθῶσι, διότι ἔχομεν ἀνάγκην πλείονος φωταερίου, ὀρεῖλοντες σύναμα νὰ καίωμεν καὶ γαιάνθρακας, διότι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πολυτιμωτέρα γίνεται ἐλαττουμένη ἡ καυσοξυλαία. Ἐν τούτοις ἐλπίζω ὅτι ἡ ξηρασία καὶ ἡ ἐλαφρὰ ἀτμόσφαιρα καὶ τὰ διαρκῆ τοῦ ἀέρος ρεύματα, τὰ διερχόμενα τὴν Κωνσταντινούπολιν, θέλουσι σώζει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς βλάβης, ἣν ἐν τῇ δύσει προξενεῖ ὁ ἐκ τῶν γαιανθράκων καπνός.

Ἀνωτέρω εἶπον ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις περικυκλοῦται ὑπὸ θαλάσσης· ἀλλ' ὁποίας θαλάσσης!

Ὁ Κεράτιος, ὁ Βόσπορος, ἡ Προποντὶς διηνεκῶς μ' εὐφραίνουσι καὶ μὲ καταθέλγουσιν. Ἀλλ' ἕως πρὸς καιρὸν φανῇ μονότονος ὁ γλυκὺς καὶ ἀδιάκαπος φλοῖσθος μὴ πλημμυροῦσης θαλάσσης εἰς τὰ ὕδα ἐκείνων, οἵτινες ἐπὶ πολὺ ἐσυνήθισαν ἀκούοντας τὸν ῥόχθον τῆς ἐπὶ τῶν βράχων καὶ τρεχάλων θραυομένης πλημμύρας. Ἀλλ' ὁμοῦς θάλασσα μὴ πλημμυροῦσα ἔχει πλείονα θέλητρα ἢ ποταμοὶς πλυμμηρῶν. Εἶναι μὲν ἐνταῦθα πάντοτε ὑψωμένα τὰ ὕδατα, οὐδέποτε ὁμοῦς ὑπερχειρίζουσι καὶ οὐδέποτε περιβάλλονται ὑπὸ πλατείας βορβορώδους ζώνης. Οἱ εἰρηνόφιλοι κάτοικοι τῶν ὠραίων τῆς θαλάσσης ταύτης ἀκτῶν οὐδέποτε ταρασσονται ὑπ' αἰσθηδῶν τῶν ὑδάτων ἐπιδρομῶν, ἀλλὰ τὰ ὕδατα ταῦτα εἶναι καὶ τόσον βαθεά, ὥστε μεγάλα πλοῖα ἀγκυροβολοῦσι παρὰ τὴν ἀκτὴν. Προχθὲς εἶδον πλοῖον δισχιλίων τόνων, ἀγκυροβολοῦν πρὸ τῆς τοῦ Μεγάλου Ρεύματος πρακυμαίας καὶ ἀποβιβάζον τὸ ἐκ γαιανθράκων φορτίον ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ. Ἐτερον πλοῖον, κακῶς ὁδηγηθὲν, τόσον προσήγγισε πρὸς τὴν ἐν Κουσγουντζουκίῳ ἀκτὴν, ὥστε ὁ δόλων αὐτοῦ διεπέρασε τὴν οἰκίαν πασσαῖ. Ἄν δ' ὁ Μουσοῦρος κατορθώσῃ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ περὶ ἀποθηκῶν σχεδίου αὐτοῦ, αἱ ἀποθηκαὶ αὗται δύνανται νὰ κτισθῶσι παράκτιοι, τὰ δὲ πλοῖα ν' ἀγκυροβολῶσι παρὰ τὰς θύρας αὐτῶν καὶ διὰ γεράνων ν' ἀποβιβάζωσι τὸν φόρτον εἰς τὰς διαφόρους τῶν ἀποθηκῶν ὁδοὺς.

Ἀλλ' ὅσον τὸ βάθος τῶν ὑδάτων τούτων εἶναι ἐκπληκτικόν, τόσον θαυμαστὴ εἶναι καὶ ἡ διαφάνεια, ὃ δ' ἰχθύς φαίνεται περισκαίρων, ὅσον βαθέως καὶ ἂν κολυμβῇ. Ὅταν κατὰ τὸ ἕαρ διέρχωνται τὴν Προποντίδα τὰ πλήθη τῶν ἰχθύων, μεταβαίνοντα εἰς τὸν Εὐξείνιον, τότε πλέουσι παρὰ τὴν ἀκτὴν, ἀποφεύγοντα τοὺς ἀποσκόπους. Τότε δὲ καὶ οἱ τὰς βροσπαρίτιδας οἰκοῦντες ἀκτὰς ἐξέρχονται ἐπὶ τὸν οὐδὸν τῆς θύρας καὶ ἀλιεύουσιν αὐτοὶ τὸν ἰχθὺν τοῦ γεύματος.

Ταῦτα πάντα ἀποτελοῦσι τὸ ὕλικόν, ὅπερ μέλλουσι νὰ ἐργασθῶσιν οἱ τῆς Τουρκίας ἀναμορφωταί, ὧν οἱ κόποι ἀμειψθήσονται ἑκατονταπλασίως. Τὰ πάντα ἐλκύουσιν αὐτοὺς, ὁ σχηματισμὸς, ὁ οὐρανός, τὰ ὕδατα τῆς πόλεως. Ἡ γῆ εἶναι γόνιμος, τὸ κλίμα πρόσφορον τοῖς παντοδαποῖς καρποῖς καὶ ἀνθεσίν. Ὁ Βόσπορος εἶναι ἡ λαμπροτάτη τοῦ κόσμου ὁδός, μῆκος μὲν ἔχουσα πεντεκαίδεκα μίλλια, μέσον δ' εὐρος τρία περίπου τέταρτα μιλίου. Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης Εὐρώπη καὶ Ἀσία ἀρέγουσιν ἀλλήλαις χεῖρα ἀδελφικὴν.

Ἀλλὰ τίς ποτε δύναται νὰ περιγράψῃ τὴν ἐν ἑαρι

καὶ φθινοπώρῳ θεσπεσίαν καὶ θαυμαστὴν αἰγλήν τῶν γοητευτικῶν τούτων τοποθεσιῶν. Ἐν μὲν τῷ ἔαρι αἱ καστανεαί, αἱ φιλύραι, αἱ ἀκακίαι, μεμιγμέναι μετὰ τῶν δένδρων τῆς Ἰουδαίας, εὐωδιῶσι καὶ πρασινίζουσιν ἐπὶ τῶν λόφων. Ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ τὰ ἀναρρίχώμενα τῆς Βεργινίας φυτὰ ἐπιστρωννύουσι πάντας τοὺς τοίχους δι' ἐπιχαρίτων καὶ πλουσίων κλωσσῶν, παρέχοντα τῇ ἐσωπογραφίᾳ ἀπαιραρίθμους φλογώδεις ἀνταυγείας.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ¹.

Ἐν τινι τῶν δημοσίων διαλεξέων μου ἐν τῇ λέσχῃ Μνημοσύνη, ἐξελεξάμην ὡς θέμα τὴν ἐπιβροχήν, ἣν ἡ πατροπαράδοτος φυσικὴ τῶν ἀτόμων κατάστασις ἐξασκεῖ ἐπὶ τῆς δημοσίας ὑγείας τῶν ἐθνῶν. Εἶπον δὲ τότε ὅτι, κατὰ τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους, φαίνεται ἡ φυσικὴ βίωσις τῶν ἀνθρώπων ἐκπεσοῦσα τοῦ βαθμοῦ, ὃν εἶχε παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ὅτι ἐν γένει ὁ ὀργανισμὸς καὶ ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σώματος ἐξησθένησεν εἰς τρόπον, ὥστε μάτην ἠθέλομεν ζητήσαι σήμερον τὰς ρωμαλέας ἐκείνας καὶ στιβαρὰς γενεὰς, ὧν τὸ ἀνδρικὸν καὶ ἀριπρεπὲς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἱστορίας, τὸν δὲ τύπον τοῦ κάλλους καὶ τῆς κανονικότητος παριστῶσιν ἡμῖν οἱ ἀνδριάντες, οἱ πιστοὶ οὗτοι μάρτυρες τῆς καλλιτεχνικῆς διαπλάσεως καὶ εὐεξίας τῶν ἀρχαίων.

Ἐζητήσαμεν τὰς αἰτίαις τῆς τοιαύτης ἐκπτώσεως καὶ ἐξασθενήσεως, ἠρευνήσαμεν ἐν τοῖς θεσμοῖς καὶ τοῖς ἥθεσι τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς πολιτισμοῦ καὶ εὗρομεν ὅτι αἱ αἰτίαι αὗται εἰσιν ἐξωτερικαὶ καὶ ἐσωτερικαί, ἥτοι ἐξ ὑποκειμένου καὶ ἐξ ἀντικειμένου.

Αἱ ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνίας, αἱ δυσφόρητοι ὑποχρεώσεις τοῦ βίου, ὑφ' ἧς διχτελοῦμεν ἀείποτε πιεζόμενοι, ὁ βρασμὸς τῶν παθῶν, ὁ συνταράσσων ἐκ βάθρων τὴν ἀθλίαν ἡμῶν ὑπαρξιν, ἡ διηνεκὴς ἐντασις καὶ ἀκατάπαυστος πάλη καὶ ταραχὴ τοῦ πνεύματος, ἡ ἀκατάσχετος φιλοπλουτία καὶ φιλοπρωτία, καὶ πολυτέλεια, καὶ σπουδαρχία καὶ, συνελόντι εἰπεῖν, ἡ πυρέσσουσα κατὰστασις ἣν πολιτισμὸν ἀπεκαλέσαμεν, καὶ καθ' ἣν ἡ ὑγεία εὐρίσκεται ἀείποτε οἶονεῖ εἰς μονομαχίαν μετὰ τῆς ἡδονῆς καὶ τῶν ἀπολαύσεων, ἅπαντα, λέγω, ταῦτά εἰσιν αἱ ἐξ ἀντικειμένου αἰτίαι τῆς ἡμετέρας φυσικῆς ἐξασθενήσεως, ἴσως δὲ καὶ ἡθικῆς καταπτώσεως.

¹) Ἐκ τῶν δημοσίων διαλεξεων τοῦ κ. Ξ. Ζωγράφου, ἱατροῦ.

Τὰς δ' ἐξ ὑποκειμένου αἰτίας ζητητέον ἐν τῷ μυστηριώδει ἐκείνῳ νόμῳ, τῷ ἐν τοῖς σπλάγχνοις τοῦ ἀνθρώπου ἐντετυπωμένῳ, δι' οὗ αἱ φυσικαὶ καὶ ἡθικαὶ ιδιότητες τῶν γονέων μεταδίδονται μεταγγιζόμεναι, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὰ ἑαυτῶν τέκνα. Ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἔγκειται τὸ μυστήριον τῆς ἀρχικῆς εὐρωστίας καὶ βίωσις, ἡ τῆς καχεξίας καὶ τοῦ μαρasmus τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἔγκειται ὁ ἀριάδνειος μῦθος, ὁ ὁδηγὸν ἡμᾶς εἰς τὴν εὐεξίαν καὶ μακροβιότητα (ὅταν καὶ ἡ ἀνατροφή ἐπέλθῃ βοηθός), ἡ τὴν φθίσιν καὶ τὸ ὠκύμαρον.

Ἄν δὲ καὶ δραπέτης ὁ νόμος οὗτος, ἂν καὶ ἀνυπότακτος τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ ὑπεκφεύγῃ τὰς ἐρεῦνας ἡμῶν, καὶ διακλινθάνῃ τοῦς ὑπολογισμοὺς, οὐχ ἥττον, ὁδηγοὺς ἔχοντες τὰς ἐκ τῶν ὑστέρων παρατηρήσεις τῶν φυσιοδιφῶν, δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν καὶ καταλάβωμεν τὰς περιστάσεις καὶ συνθήκας ἐκείνας τῆς φύσεως, ἐξ ὧν ἀναρρώννυνται αἱ κράσεις καὶ ἀνακαινίζονται, οὕτως εἰπεῖν, αἱ γενεαί.

Περὶ τῶν συνθηκῶν λοιπὸν τούτων καὶ φυσικῶν συνδυασμῶν, τῶν τοσαῦτο ἐπιδρόντων ἐπὶ τῶν ἀτόμων, τῶν οἰκογενειῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, προτίθεμαι νὰ ὁμιλήσω ἐν τῇ διαλεξί τούτῃ, ἥτοι περὶ γάμου, ὅστις ἐστὶ τὸ στάδιον τῆς ἐνεργείας τῶν ἐν λόγῳ φυσικῶν συνδυασμῶν, καὶ ἀφ' οὗ ἐξήρτηται ἡ ὑπαρξὶς ἡμῶν ὑπὸ ὑγιεινὴν ἔποψιν.

Ὁ ἑλληνισμὸς, ὅστις κατεβίβασεν ἐπὶ τῆς γῆς τὸν Θεόν, καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὸν ἀνθρώπον, ὁ ἀποθειώσας πάντα τὰ τοῦ ἐθνικοῦ κόσμου στοιχεῖα, καὶ δοὺς μορφήν καὶ σχῆμα εἰς πᾶσαν ἰδέαν, εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν, ἐθεώρησε τὸν γάμον ὡς ναὸν, ἐν ᾧ ἐκτελεῖται καὶ καθαγιαίνεται ἡ ἐντάρκωσις τῆς διανοίας, ἡ ἐνανθρώπισις τοῦ λόγου. Καὶ ἀληθῶς δύο αὐτοτελεῖς ζωαὶ συγγέονται πρὸς παραγωγὴν τρίτης αὐτοτελεῦς ἐπίσης καὶ ἀνεξαρτήτου. Καὶ ὁ χριστιανισμὸς δὲ, κατανοήσας θεόντως οὐ μόνον τὴν πνευματικὴν καὶ ἡθικὴν ἐπενέργειαν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τὴν φυσικὴν, κατέταξεν αὐτὸν ἐν τοῖς μυστηρίοις, θεσπίσας ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν. Οὐδεὶς ἄρα ὁ ἀρνούμενος ὅτι ὁ γάμος ἐστὶν ἡ σπουδαιότερα καὶ ἐμβριθεσττέρα πράξις τοῦ βίου ἡμῶν. Καὶ ὅμως ἴδωμεν περίξ ἡμῶν καὶ σκερθῶμεν ἐπ' ὀλίγον πότῃ ἄρα φροντίς, πότῃ προσοχῇ, πότῃ ἐρευνᾷ καταβάλλεται πρὸς τὴν ἐπιτυχῇ ἐκτελεσθῆναι τοῦ μυστηρίου τούτου, ἥτοι πρὸς κατάλληλον εὖρεσιν τῶν ὄντων ἐκείνων, ὧν ἡ ἔνωσις σκοπὸν κύριον ἔχει τὴν ἐπιτυχῇ τέκνωσιν.

Νῦν μὲν πάθος τι ἐφ' ἡμέρον, οὗ τὸ τέρμα (ἡ κατὰ